

T. C.
Mimar Sinan Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Uygulamalı Sanatlar Anasanat Dalı
Tekstil Programı

TEKSTİL MALZEMESİNİN SANATSAL İÇERİK AÇISINDAN DİLİ

(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Eser Çalışması)

8606 Gülay KAYGUSUZ

Danışman: Prof. Sümer SALDIRAY

İ S T A N B U L — 1 9 8 9

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
SUMMARY	iv
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1	
1. SANATSAL KULLANIM AMAÇLI TEKSTİL MALZEMESİ	5
1.1. Tekstil Malzemesinin Sanat Yapıtında Plastik Değer Kazanması	6
1.2. Halıcılık Sanatında Özgün Yapıtlar	7
1.3. Çağdaş Halıcılık Sanatı ile İlgili Görüşler ve Yapılan Çalışmalar	14
BÖLÜM 2	
2. TASARIMLAMA İLKESİ AÇISINDAN TEKSTİL SANAT OBJESİ	20
2.1. Tekstil Tasarımcısının Sanatsal Kaygı ile Bağımsız Ürün Verme Uğraşı	21
2.2. Tekstil Tasarımcısının Bağımsız Üslup Arayışlarında, Ürünün Sanatsal Öz Kazanması	28
2.3. Tekstil Tasarımcıları Dışındaki Sanatçıların da, Tekstil Malzemesini Çok Yönlü Kullanmaları	34
BÖLÜM 3	
3. SONUÇ	41
BİBLİYOGRAFYA	46
KAVRAM DİZİNİ	48
KISALTMALAR	52

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, tekstil malzemesinin özelliklerinin "Sanat Objesi" yaratımı sürecinde, sanatçıyı nasıl yönlendirdiği ve ona nasıl geniş olanaklar sunduğu örneklerle ele alınmıştır.

Tekstil malzeme ve teknikleri ile oluşturulmuş "Sanat Obje"lerinin plastik sanatlar içindeki konumu göz önüne alınarak, yeni bir biçim dili kazanmasında, tekstil sanatı olgusunun bir yönüyle irdelenmesi amaçlanmıştır. Bu yaklaşımla tekstil sanat objesi ele alınarak, objektif bir senteze varılabilir.

Çalışmamda bana yön veren danışmanım Sayın Prof. Sümer SALDIRAY'a teşekkür ederim.

Ö Z E T

Birinci bölümde, tekstil malzemesi genel olarak irdelenerek, sanatçıyla malzemenin somut ve soyut yaklaşımları ele alınmıştır. Özel olarak da, tekstil malzemesinin plastik özle, günümüze kadar kazandığı yeni ifadeleri ve rolleri, belli bir perspektiv içinde açıklanmıştır.

İkinci bölümde, "Tekstil Sanat Obje"si tasarım bağlamında irdelenmiş; tekstil sanatçılarının üslup arayışları, eserleri ile ele alınmıştır. Tekstil tasarımcıları dışındaki sanatçıların da, diğer malzemelerle birlikte tekstil malzemesine ilgileri incelenmiştir.

Üçüncü bölümde de, sağlanan sentezle göreceli değerlerin, somut verilere dayandırılan bir derlemesine ve görüşlere yer verilmiştir.

S U M M A R Y

Textile material has been studied in general and the concrete and abstract approaches between the material and the artist have been examined in the first section. Especially the new expressions and roles of the textile material, with the plastic nature, which have been arised upto now, have been explained in a specific perspective.

"Textile-A mater of Art" design has been investigated in the second section; and style researches of the textile artists have been examined together with their works. Also the interest of the artists, excluding the textile designers, in the textile materials together with the other materials have been searched.

Study of the relative values with the obtained synthesis, which have been made by depending on the abstract datas, and the opinions related with them have been included in the third section.

G İ R İ Ő

Çeşitli sanat akımlarının kaynaŐtığı, hareketli bir dönem olan XX. yüzyılda, yönetim biçimleri, toplum ve birey arasındaki ilişkiler, teknolojik yapı gibi etkenler, plastik sanatlarda yalnız uslup yönünden değil, kullanılan malzeme ve yöntemlerde de temelden bir değişikliğe sebep oluyor. Yapılan bilimsel araŐtırmalarda bu etkenler incelenmekte ve farklı görüşler ileri sürölmektedir.

XX. yüzyıl sanatı; sanatçının yaratıcı düşününün somutlaştığı yapıtı ile insanın doğal çevre içinde bütünleşebildiği bir ortam sağlar; Yaşamın içinde, insanın yanındadır. Malzeme ve teknik farklı da olsa, yapıtta sağlanan öz, biçim ve bildiri ile yenilikçi hareketlerin getirdiği her türlü yabancılaşma önlenebilecektir.

Resme elle dokunurluk sağlayabilmek ve maddesel bir nitelik kazandırabilmek için, bez, kâğıt, düğme... vb. gibi somut nesnelerin katılması; yenilikçi hareketlerden olan bu önemli değişimin de ilk uygulamalarıydı. Soyut sanatçılardan bazıları için resim nesneye, düşün-form da düşün objesine dönüşüyordu. İlk Kubistlerde ortaya çıkan "Tablo-Obje" sözü de bu aşamada ortaya atılmış yeni bir görüŐtür. Bütün bu yenilikler malzemelerde de çeşitliliğe gidilmesine sebep oluyordu. Bu malzemeler arasında tekstil malzemesi de, modern plastik sanatlarda yeni bir işlevsellik ve içerik kazanıyordu.

Yüzyılın başında, De Stiyl grubu Hollanda'da, Walter Gropius ise Bauhaus ile Almanyada, sanatta reformdan yana öncülük yapmışlar, "Temel Dizayn" sistemine açıklık getirmişlerdir. Kandinsky, Klee, Moholy-Nagy gibi modern sanatın önemli sanatçıları, bu kültürel faaliyette yapıcı roller

oynamışlardır. Dokumacılığın başına getirilen Klee, çağdaş düzenin amacına uygun olarak gerçekleştirilen bir tasarlama sistemi ile verimli çalışmalarda bulunmuştur. Bilimsel temellere dayanan bu sistem, dokumacılık alanında geleneksel görüntüden sıyrılmış çağdaş yüzeysel tasarımların yapılmasında etkili olmuştur. Otti Berger, Annie Albers gibi sanatçılar bu anlamda özgün ürünler vermişlerdir.

Sanatsal tasa ile endüstriye yönelik olarak üretim yapan tekstil tasarımcılarının yanı sıra, bağımsız bir çalışma içinde, tekstil malzeme ve teknikleri ile heykeller oluşturan ve kökeni tekstil tasarımcısı olan sanatçılar da vardır. Tanınmış Polonyalı sanatçılardan biri olan Magdalena Abakanowicz'de bunlardan biridir. Bağımsız olarak çalışan daha birçok sanatçı, plastik değer kazanmış "estetik sanat obje"leri ile sanat literatüründe yer alırlar.

Tekstil malzemesinin içerik ve işlevindeki bu değişim, salt tekstil tasarımcılarının üslup arayışlarından değil, aynı zamanda modern plastik sanatlardaki öncü eğilimli sanatçılardan da kaynaklanmıştır.

"... BİÇİMSEL UĞRAŞLAR YOLUNDA YENİ
TASARIM AMAÇLARININ GERÇEKLEŞEBİLME-
Sİ... KUŞKUSUZ SINIRSIZ OLANAKLARIN
KULLANILDIĞI GENİŞ DENEYLERE BAĞLI-
DIR."

Herberd READ

Kurt Schwitters, 1920

BÖLÜM 1

1. SANATSAL KULLANIM AMAÇLI TEKSTİL MALZEMESİ

Amaca yönelik araç konumunda olan malzeme; insanın, varoluşundan beri değişik alanlarda vazgeçilmez gereksinimi olmuştur. Yeri ve önemi bakımından, malzemenin kullanımı çağlar boyunca yeni boyutlar kazanmıştır. İlkel insandan, modern insana kadar farklı amaç ve biçimlerde kullanılmıştır.

Günlük eşya yapımında malzemeye duyulan ihtiyaçla, sanatçıların duyarlı, entellektüel bir tavır içinde malzemeye duyduğu ihtiyaç birbirinden farklıdır. Doğaldır ki burada üstünde duracağımız konu, sanatçının malzemeye yaklaşımı olacaktır. Önce, nesnel ve düşünsel olmak üzere malzemeyi iki açıdan ele alarak irdeleyebiliriz.

Günümüze kadar, sanatçıların çalışmalarında, amaçlarına yönelik olarak kullandıkları malzemenin, soyut ve somut anlamda katkısını görüyoruz. Sanatçının tual, boya, fırça... gibi, araç olarak kullandığı; onun nesnel malzemeleridir ki, bunlar çok çeşitlilik gösterirler (somut katılım). Malzemenin sanatçının çalışmalarına soyut katılımı ise, sanatçının öznel yaklaşımında varolabilir. Burada sanatçı nesnelere gerçeğine değil, kendisinin düşünüşüne gücüne ve duygularına gereksinim duyar. Yani, bir yönde sanatçı somut malzemeye gereksinirken, diğer yönde de öznel olan, düşünüşün biçimlendirdiği soyut malzemeyi gereksinir. Sanatçının somut malzeme ile birlikte kendi zihinsel imgesini kullanması... gibi. Bu açıdan baktığımızda nesnel ve düşünsel olmak üzere, iki grupta topladığımız malzemenin, "Sanat objesi"nin oluşum süreci içinde, nesnel olan ve nesnel olmayan iki yanı ortaya çıkıyor.

Bu genel yaklaşım ile özel olarak tekstil malzemesi de, kendine özgü yerini bu perspektivde bulmaktadır. Tekstil malzemesinin endüstriye yönelik üretim amacı dışında farklı amaçla kullanılması; malzemenin, strüktüre ve tekstüre yansıyan nitelikleri ile sanat yapıtlarında, kazandığı plastik değer, sanatçıların çalışmalarından verilecek örneklerle ele alınacaktır.

1.1. Tekstil Malzemesinin Sanat Yapıtında Plastik Değer Kazanması

Nesnelerin salt optik görüntülerinin değil, nesnel varlıklarının da sanata girmesi ile birlikte oluşan sanatsal anlayış, yeni malzemelere de yollar açıyordu.

Yeni malzemelere bu yöneliş, sanatta Kübizm ile başlar. Sanatçılar, "... resme el ile dokunabilecekleri malzemeler katarak, kolaj tekniğinin de ilk uygulamalarını gerçekleştiriyorlardı" (1).

Kullandıkları; kumaş, kum, cam, kâğıt... gibi doğal çevrede bulunan malzemelerdi. Bunlar arasında gördüğümüz tekstil malzemesi de, diğerleri gibi rastgele seçilmiş bir malzeme olarak, ilk defa Kübizm'de, alışlagelmiş görünümünden farklı bir formla ve amaçla, plastik öğeyi meydana getiren bir eleman olarak kullanılmıştır.

Modern sanata kadar, sadece tuval olarak iki boyutlu yüzeyinden yararlanılan tekstil malzemesi, Kübistler'de, üç boyutlu nesne olarak, strüktüre ve tekstüre yansıyan nitelikleri ile sanat yapıtında, yeni bir plastik önem kazanmıştır. Görülüyor ki, sanattaki arayışlar ve anlatım tarzları, bu lifli malzemeye farklı bir dil ve görünüm getirmiştir.

(1) İpşiroğlu NAZAN-MAZHAR, Sanatta Devrim, Ada Yayınları, s. 99.

Yumuşaklık, sertlik, parlaklık, matlık, doğallık, yapaylık, transparanlık... gibi çok çeşitli özelliklere sahip bu lifli malzemeyi, sanatçılar yapıtlarında, ana ya da ara plastik eleman olarak kullanmışlardır. Sanatçılar, önce tuval olarak kullandıkları tekstil malzemesini, daha sonra değişik amaçlarla ele alarak, malzemenin niteliklerinden, sanatsal yaklaşımları doğrultusunda yararlanmışlardır. Sanatçıların konu ile ilgili çalışmalarından oluşan örnekler ikinci bölümde verilecektir.

Tekstil tasarımcıları bu gelişme ve değişmelere paralel olarak, tekstil alanında, dolayısıyla da sanatta özgün yapıtlar oluşturmuşlar; tekstil malzemesinin yeni bir dil ve öz kazanmasına katkıda bulunmuşlardır. Tekstil malzemesinin sanat yapıtında kazandığı plastik değer, sanatçının malzemeye yüklediği kavramla bütünleşir.

Abakanowicz Magdalena, Etelka Tobolka, Françoise Ragno, Sheila Hicks, Kobayashi Masakazu... gibi daha birçok sanatçının salt tekstil malzemesinden oluşturdukları estetik sanat objeleri, özgün yapıtlar olarak sanat literatüründe yer alırlar.

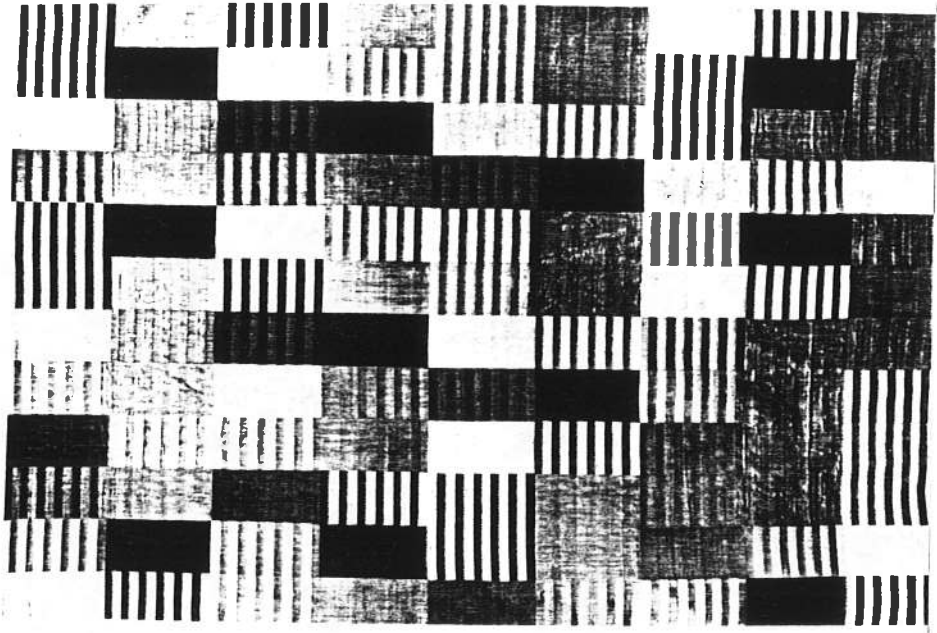
"İnsanın doğduğu anda iletişim kurduğu bu malzeme" (2) sanatçıların yapıtlarında plastik, sanatsal bir dil kazanır.

1.2. Halicilik Sanatında Özgün Yapıtlar

Endüstri ve sanatın "kitsch" dönemi olarak bilinen toplu üretimin, getirdiği olumsuz değişim; Belçikalı Van de Velde, Viyana atölyeleri ve Bauhaus okulunun gerçekleştirdiği kültürel çalışmaların oluşumuna sebep olmuştur.

(2) K. 18 Stoffwechsel, Internationale Kunstaussstellung, Kassel, 1982.

1922'de kurulan atölyelerle ve sanatçıların geliştirdikleri eğitim sistemleriyle (Temel sanat eğitimi... gibi), bağımsız ve yaratıcı düşünce, diğer alanlarda (mimarlık, seramik...) olduğu gibi, tekstil alanında da gelişmeğe başladı. "Malzeme ve biçim" konusunu daha da geliştirerek, yeni düşüncelerin oluşumuna yol açan Josef Albers'in çalışmalarını sürdürdüğü kurumda (Bauhaus), eşi Annie Albers'de özgün dokuma örnekleri veriyordu.

Annie Albers, Wandteppich, 1927

"Bu dönemlerde bağımsız (otonom) anlatım sorunu ortaya çıktı" (3). Açılan sergiler ve konferanslarla teori ve uygulama alanında sentez kurma çabaları başladı. Bauhaus'dan önce, Almanya'da Jugendstil'in modern sanata öncülük etmesi; tekstil alanında da halıcılık ile gelişen özgün anlatım tarzlarının başlangıcı olacaktı.

(3) Özer KABAŞ, Tüm Çevresel Gerçeklik, 1976, s. 112.

William Morris'in de halıcılık üzerinde, araştırıcı ve senteze varıcı çalışmaları vardı. Ortaçađ halıcılığının ruhunu araştırarak, geçmişi bugünden ayrı olarak dūřünmūř; ve "halıcılığın bir kopya değil, kendi malzemesi ile kendi dilini oluşturmuş... bir tarz olduğunu öne sürmūřtür" (4).

Bu görūřlerin ve deđiřimlerin etkisi ile, (ūnlū ressamların tablolarının kopya edildiđi halıcılıktan öte), tekstil tasarımcıları, o güne kadar olduklarından, daha bađımsız bir yapı içine girmiřlerdir. Gunta Stölz, Annie Albers, Otti Berger... v.b. gibi sanatçılar, yarattıkları ūrünler ile tekstil alanında ve plastik sanatlarda, özgün sanatçı kimliklerini bulmuřlardır.

Otti Berger, 1928 - Gunta Stölz Gobelın, 1927-1928

(4) Coffinet Julien, I'art de la tapisserie, s. 219.

II. Dünya Savaşından sonra, küçük atelyeler açarak, dokumacılığı kitlelere tanıtma programları uygulayan Jean Lurçat'da, kendi stilini oluşturma çabaları içinde, bireysel yapıtlar vermiştir.

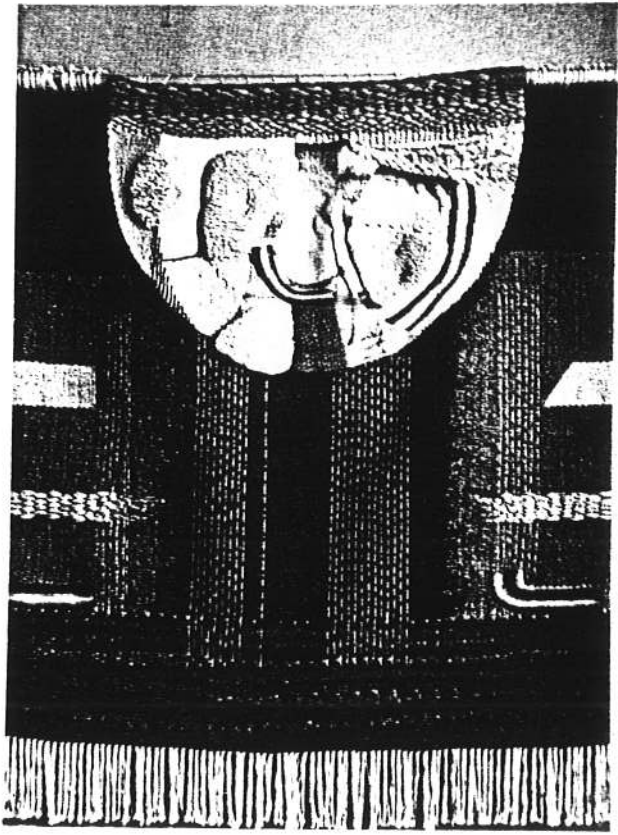

LESABIS, apu (detay) - per Jean Lurçat - uniu. des peris - Centre - spm - Paris - univ. - Centre

Jean Lurçat, (detay)

Fransa'da ve Belçika'da birçok sanatçı, Lurçat'ın açtığı yolda ilerlemiştir: Yves Millecamps, Thomas Gleb, O. Landuyt ... vd. Yeni doku alanları ile ilgili araştırmalar yapan bazı sanatçılar da (İspanyol Grau Garriga, Aurelia Munoz... gibi) sergiledikleri ürünler ile literatür'de yer alırlar. Bu sanatçıların çalışmaları halıcılıkta bir devrim niteliğindedir.

İspanyol sanatçı Grau Garriga, ana yapı olan atkı ve çözüme bağlı kalmasına rağmen, çalışmalarında gerçekleştirdiği çağdaş, biçimsel düzenlemelerle, geleneksel halıcılıktan bağımsız, ayrımlı bir yapı içine girmiştir. Geometrik düzenlemelerinin sade ve kesin grafizmi çeşitli malzemelerin kullanılmasıyla yumuşatılmıştır; renklerin parlaklığı, kütle etkisi, yoğun bir plastik güç yaratır.

Jocep Grau Garriga, 1968

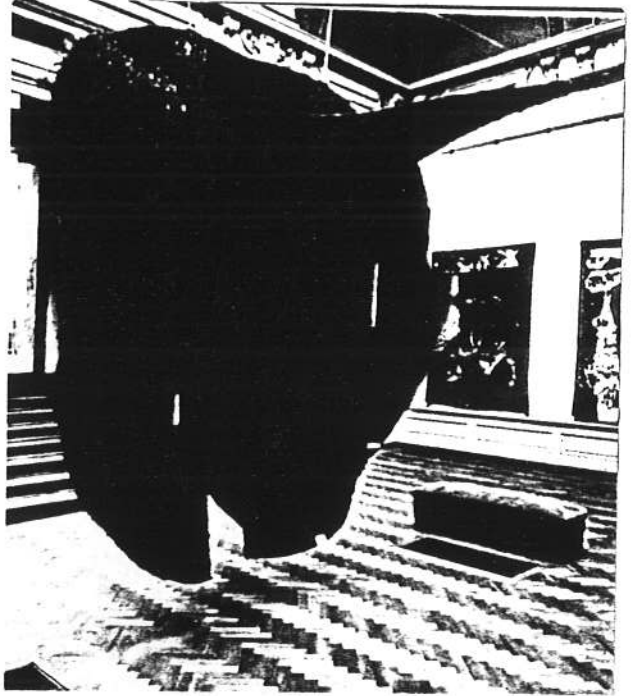
Bu alanda gerçekleştirilen üslup arayışları, yeni biçimlerin de doğmasına sebep olmuştur; sanatçılar, bu öncü yaklaşımları ile halının geleneksel kullanım amaçlarına karşı çıkmışlardır. Halının kaplayıcı rolü, yalnız bir süs sanatı olma niteliği, biçim ve özün değişimi ile yıkılmıştır.

Sanatçılar, yapıtlarındaki biçimsel değişimin yanı sıra, üretim yöntemlerinde de değişikliklere gitmişlerdir. Geleneksel dokuma sanatının tekniklerinden yararlandıkları gibi, modern plastik sanatlarda kullanılan teknik yöntemlerden de (yapıştırma, yığma... vb.) yararlanmışlardır. Keten, ipek, sentetik iplikler, cam elyafı, plastik, metal gibi çok çeşitli malzemeler kullanarak, ana dokuma ürünlerinde gittikçe çeşitliliğe yönelmişlerdir.

M. Abakanowicz, 1973-1975

M. Abakanowicz, Peter ve Jocobi, Bohdan Mrazek gibi, "öncü eğilimli dokumacı"lar, sürekli geliştirdikleri verimli çalışmaları ile, sanatsal alanda özgün yapıtlar vermişlerdir.

M. Abakanowicz, 1968 - Peter, R. Jacobi, Grossformatige
Tapisserien, 1970-1980

"Öncü eğilimli" olarak nitelenen bu sanatçılar, dokumacılıkta ve modern plastik sanatlarda gerçekleşen yenilikçi hareketlerin etkisi ile özgür bir yaratma eylemi içine girmişlerdir. Niceliksel açıdan da önemli bir konumda olan bu sanatçıların ürünleri, galerilerde, müzelerde ve açık havada sergilenerek, izleyicilere sunulurlar. Doğaldır ki, bu sanatçılar tasarımcılık özelliklerinin yanı sıra, sanatçı kişiliklerinin bağımsız bakış açısı ile mesleğin geleneksel gerçeklerinden ayrı çalışarak, rutin halıcılıktan koparlar. Kullandıkları, kendilerine özgü tekniklerle ve üsluplarla, bireysel olarak eserlerini yaratırlar.

Etelka Tobolka, 1968 - (Detay)

1.3. Çağdaş Halıcılık Sanatı ile İlgili Görüşler ve Yapılan Çalışmalar

Halı sanatında, Bauhaus'dan önce başlayan özgün anlatım tarzları, günümüzde "vahşi halıcılık" diye de nitelendirilen spontan yapıtların oluşumuna kadar süregelmiştir.

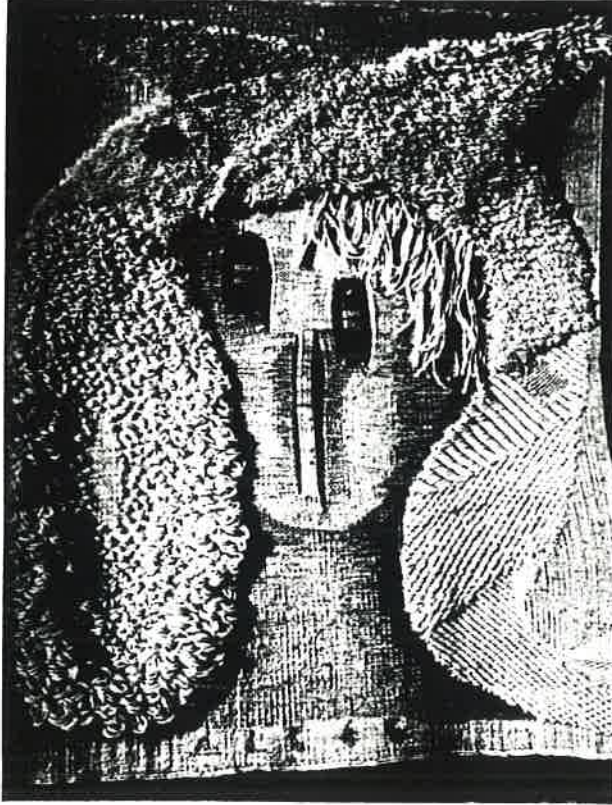
Bu gelişim süreci içinde, doğaldır ki, sanatçılar halıcılık sanatı konusunda çağdaş görüşler öne sürmüşler; sanat görüşleri doğrultusunda yarattıkları özgün eserlerle ilgili, yorumlar yapmışlar ve sentezlere varmışlardır.

I'art de la tapisserie adlı kitapta, bazı sanatçılar konu ile ilgili görüşlerini şöyle dile getirmişlerdir:

"Magdalena Abakanowicz - Bana göre halı plastik sanatlar içinde bağımsız bir yer alacaktır. Tekstilin teknik olanakları birçok noktada halı sanatını özerk duruma getirebilir. Sanatçı kendi yaratıcı görüşünü ortaya koymak için, malzemeyi ve uygun tekniği seçer; bir ressam veya heykeltıraş gibi bireysel bir üslupla eserini yaratır. Yarattığı eser bir "tekstil sanat obje"si kimliğinde sanattaki yerini alır" (5).

"Antonin Kybal - Halıcılık özerk bir dışavurumculuğun aracıdır. Kendine özgü bir dünyası, sınırı ve dili vardır.

Bir sanatçının eseri doğar, oluşur ve oturur. Stili yaratan gerçek güç, malzemenin yola getirilmesi, yani malzemeye hakim olabilmektir" (*).

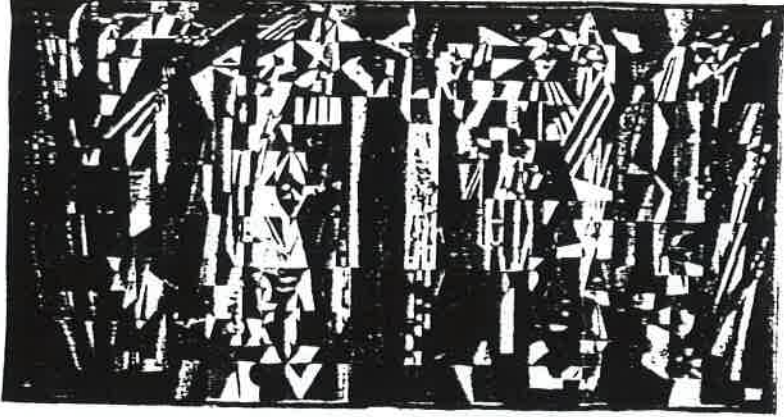

Antonin Kybal, 1966

(5) Coffinet Julien, I'art de la tapisserie, s. 227.

(*) Bkz. (5).

"Mourice Andre - Halı taşınabilir bir üründür. Halılarımı duvar kaplayıcı olarak nitelendiriyorum. Arayışlarımın arkasındaki sır, pratikte plastik sanatların geleneksel niteliklerinden sıyrılıp, kendi öz prensiplerimi bulabilmektir" (*).

Mourice Andre, 1957

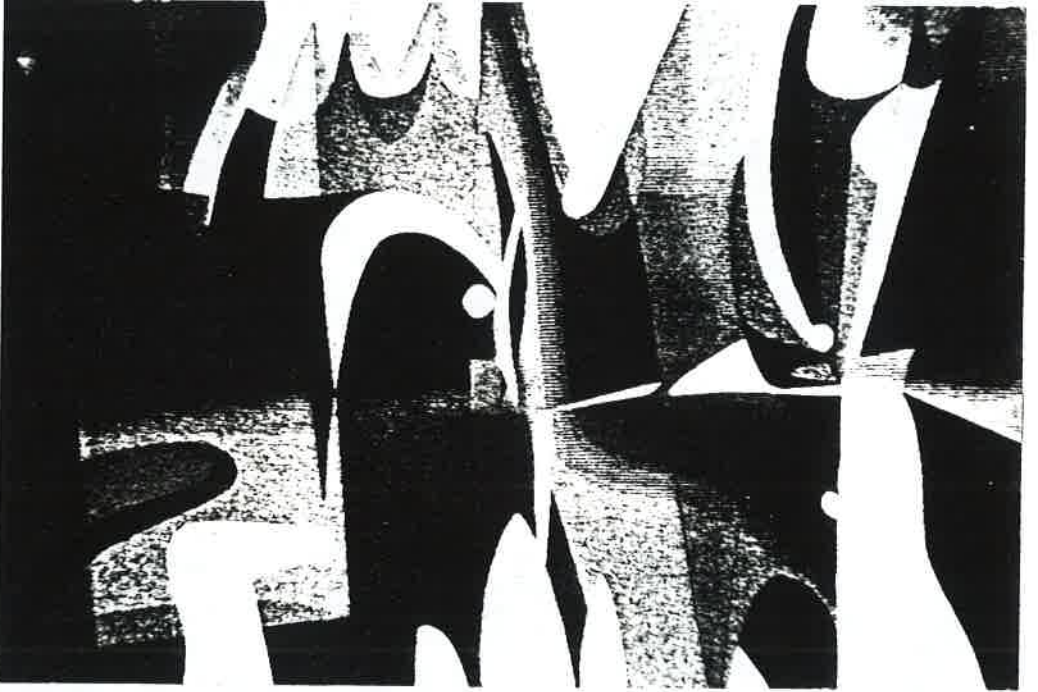
Çalışmalarında da görüldüğü gibi, yukarda adı geçen sanatçıların hepsi bireysel üslup arayışı içinde, dokuma malzemesinin ve tekniklerinin olanaklarını araştırıyorlar; çağdaş eserler yaratıyorlar. Yapıtları, günümüz sanatı içinde, özgün ve özgü eserler olarak; ve de sanatçıları tarafından özgürce oluşturulmuş çağdaş "estetik sanat obje"leri olarak sanatta yerlerini almışlardır.

Uluslararası halı biennallerinde ya da uluslararası sanat sergilerinde sergilenerek, tanıtılan bu yapıtlar, malzeme ve teknikten kaynaklanan geleneksel "halı" sınıflandırmasının dışında nitelendirilerek, plastik değer kazarmış estetik bir "sanat obje"si olarak değerlendirilirler.

Bugün bütün dünya'da bağımsız çalışan sanatçıların yanı sıra, belirli merkezlerde, özel ya da devlet siparişi (*). Bkz. (5).

için çalışan halı tasarımcıları da vardır. Örneğin; Fransa'da iki belirgin merkez olarak bilinen Aubusson ve de Felletin'in yanı sıra Paris'de Gobelinet Beauvais ulusal imalatçıları bulunur ki, bunlar devlet organizmalarıdır.

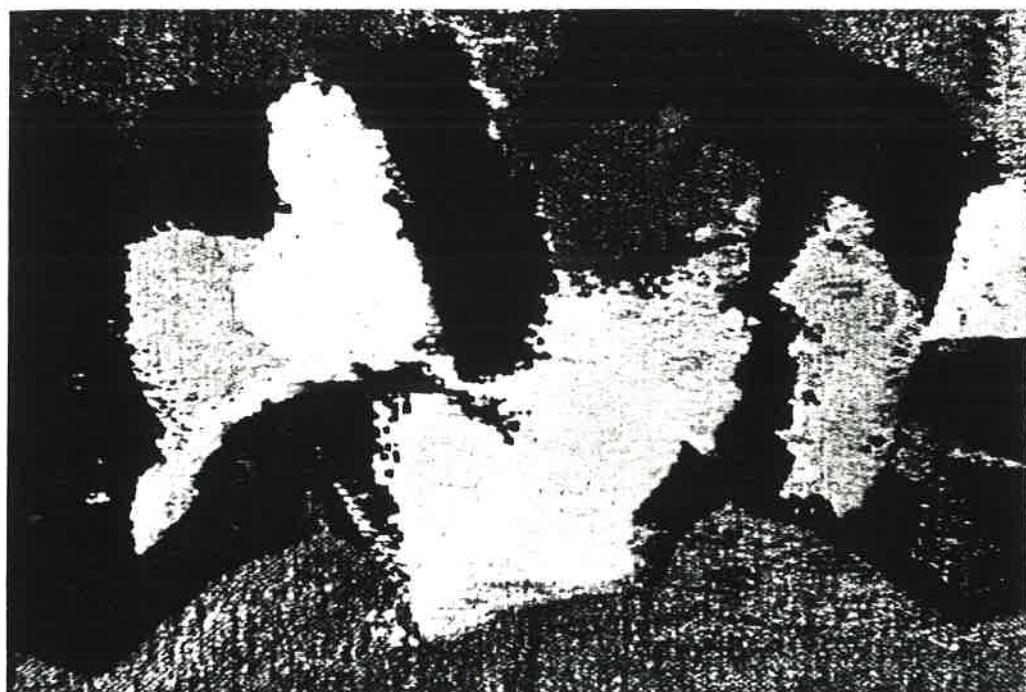
Avusturya'da, Belçika'da, Hollanda'da, İtalya'da, Almanya'da, İspanya'da, İngiltere'de, Amerika Birleşik Devletlerinde ve daha birçok ülkede, benzer merkezler bulunmaktadır.

Canada, Paul Lacroix, 1962

Çağdaş yüzeysel tasarımların yapıldığı, bu halılar, ünik olarak üretilirler.

Bağımsız olarak çalışan sanatçıların ya da belirli merkezlerde özel sipariş üzerine çalışan tasarımcıların oluşturdukları bu eserler, çeşitli biennallerle, sergilerle... sanat çevrelerine ve halka tanıtılırlar.

Ítalya, Jaume Muxart, 1961

Polonya, Krystyna Wojtyna-Drovet, 1961

"... HER SANAT YAPITI, BİR ESTETİK
OBJE OLARAK YORUMLANMIŞ BİR VARLIĞI
İFADE EDER."

İsmail TUNALI

BÖLÜM 2

2. TASARIMLAMA İLKESİ AÇISINDAN TEKSTİL SANAT OBJESİ

Sanat eseri; mimari... gibi kullanıma dönük bir ürün olunca, biçimi ürünün işlevi belirler. Bu olay tekstil ürününün endüstriye yönelik üretiminde de böyledir.

Tasarımcı, malzemesini, tekniğini, rengini... Ürünün, kullanım amacına göre saptar. Her aşama birbiri ile bağlantılı olarak gelişir; tasarımcının bağımsız çalışması olanaksızdır. Oysa (ünik) tekstil sanat objesi üreten tasarımcılar bağımsız bir çalışma içindedir. Çünkü yaratacağı eser tüketim amacına yönelik değildir; malzeme, teknik ve konu seçiminde sanatçı özgürdür, malzemenin her olanağından istediği tarzda yararlanabilir.

Bu farklılıklara rağmen her iki olguda da gerçekleştirilen bir tasarım vardır ve çalışmanın tasarım olabilmesi için de aynı ortak özellikler gereklidir:

- a) Bir amaca hizmet etmesi,
- b) Fikir ürünü olması,
- c) Yaratıcılık özelliği.

Görülüyor ki tasarımcı da, sanatçı da bir amaca hizmet ediyor, fakat farklı bir amaca; sonuçta ortaya çıkan da bir fikir ürünü, ama biri endüstriye yönelik düşünülmüş, diğeri ise sanata yönelik düşünülmüş ve her ikisi de yaratıcılık özelliği taşıyor; sanatçı, bağımsız bir yapı içinde, eserini yaratırken, tasarımcı (diğesine göre) bağımlı bir yapıda ürününü ortaya çıkarmaktadır.

İster endüstriye yönelik olsun, ister sanata yönelik olsun, her ikisinde de "tasarım" vardır; ve düşün aşamasından (tasarımlama) son aşamaya kadar (tasar - proje) belli süreci gerektiren bir faaliyettir. Ve bu şartlarda ortaya çıkmış, klişe olmayan, özgün sanat eserleri her dönemde mesajını verir; malzeme de, sanatçı düşününün somutlaştığı bir nesne olarak öz kazanır.

Tekstil sanatçıları ya da tekstil ile ilgisi olmayan sanatçılar tarafından üretilen, "tekstil sanat obje"lerini incelediğimizde, tekstil malzemesinin nasıl yeni bir anlam kazandığını görebiliyoruz. Sanatçıların bu konu ile ilgili çalışmaları ve konuya bakış açıları daha sonraki bölümlerde irdelenmiştir.

2.1. Tekstil Tasarımcısının Sanatsal Tasa ile Bağımsız Ürün Verme Uğraşı

Tekstil tasarımcısının halıcılık ile başlayan bağımsız üslup arayışları, tekstil alanında ve plastik sanatlar içinde, çağdaş yüzeysel tasarımların yapıldığı, iki boyutlu halıların ve üç boyutlu, plastik değer kazanmış "tekstil obje"lerin özgürce üretildiği dönemlerden, günümüze kadar süregelmiştir.

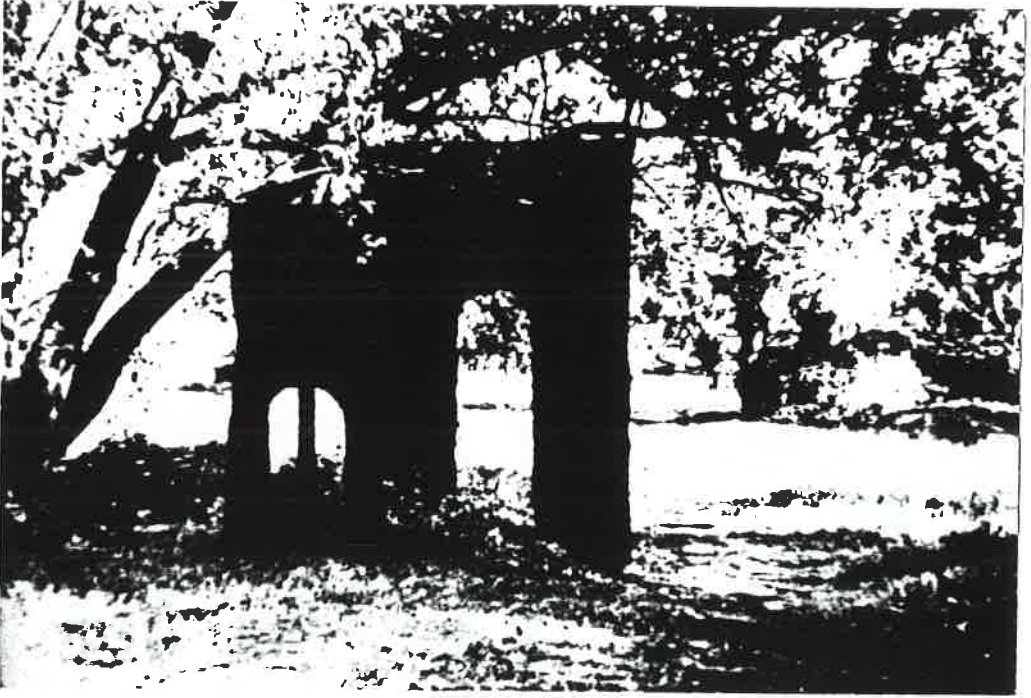
Daha önce de sanat çalışmalarına yer verdiğimiz bazı sanatçılar (Gunta Stölz, Annie Albers, Otti Berger...), salt tekstil malzemesinden yarattıkları ürünler ile tekstil alanında, bağımsız ve özgün bir yapı içinde yer almışlardır. "Sanat ve zanaat" arasındaki bütünleşme fikrinden, tekstil tasarımcılarının çağdaş, sanatsal yaklaşımları ile ortaya çıkan çalışmaları; sanat ve bilimin bir araya getirildiği, bu dönem içinde değerlendirilirler.

"Görsel kültürün gerçekleşmesi için görsel bir bilinç, uyanıklık ve algılama yeteneği gerekiyor. Sanatçı olarak biçim sorunu ön planda geliyordu. Moholy-Nagy'nin ortaya sürdüğü "görsel kavramlar" Dessau Bauhaus'u döneminde estetik olarak birçok ürüne yansiyordu. Gunta Stölz, Annie Albers, Otti Berger'in yaptıkları dokuma işleri bu izleri taşıyordu" (6).

Yine bu dönemlerde, çağın ünlü ressamlarının resimlerini haliya geçiren bazı tekstil tasarımcılarının ürünleri ise teknik başarıya ulaşmış ve zanaat'den öteye gitmeyen çalışmalardı. 1922'de Madam Cuttoli, Picasso, Miro, Brogue... gibi ünlü sanatçıların, bazı resimlerini başarıyla haliya geçirmiştir. öyle ki, galeri Reid Lefeure'de sergilenen halıların fiyatlarının, orijinal tablolarından daha pahalı olması da ilgi çekici bir konudur. Teknik ve görsel olarak başarılı olan, salt biçimci bir anlayışın hakim olduğu bu çalışmalar sanatta yerlerini alırlar.

Doğaldır ki, tekstil tasarımcıları, diğer sanatçıların aksine, tekstil malzemesi ile daha direkt bir ilişki içindedir. Tasarımcı, salt tekstil malzemesi (lifler, ipler... gibi) ve tekniklerinden yararlanarak, biçimsel arayışlarını sürdürdüğü, nitelikli sanatsal çalışmasını gerçekleştirir. Bunun yanı sıra günümüzde, tekstil malzemesi ve teknikleri ile "sanat obje"si yaratan sanatçıların yanında; bu malzeme de sınırlı kalmayıp, farklı malzemeler de kullanarak özgürce eserini oluşturan sanatçılar da vardır. Kendilerini malzeme sınırlamasına sokmayan bu sanatçılar, ve de diğerleri, "tekstil tasarımcısı" ya da "tekstil sanatçısı" sıfatı ile değil de, "sanatçı" sıfatı ile literatürde yer alıyorlar.

(6) Özer KABAŞ, Tüm Çevresel Gerçeklik, 1976, s. 116.

Sebastian Holzhuber: Faserbilder-Faserobjektif

"Bulduğumuz çevrenin dışına çıkmak ve bütün estetik nesnelere tanımak, denemek zorundayız" (7) diyen Prof. El Attar; yeni malzemelere yönelmenin gerekli olduğunu, bir öneri olarak gündeme getiriyor.

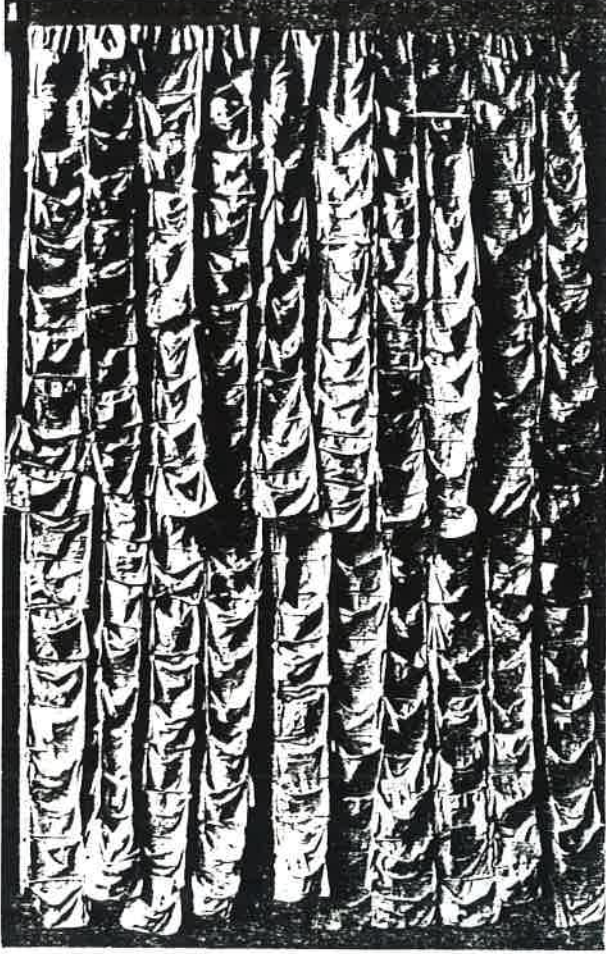
Çağdaş bir sanatçı olarak Sheila Hicks, salt tekstil malzemesi kullanarak özgür eserler veren bir sanatçı kimliği ile karşımıza çıkıyor.

Bir tekstil tasarımcısı olarak malzemenin olanaklarını iyi bilen sanatçı, yarattığı esere, tekstil malzemesinin değişimi ve dönüşümü olarak bakıyor. Kişisel dilini sürekli bir arayış ve yenilik içinde geliştirerek, sanat dünyasında adını duyuruyor.

Endüstriyel bir mekanizma içinde kumaşları nasıl biçtiklerini görmek üzere İsrail'e giden Hicks, biçki masalarında bulunduğu atık kumaşlarla yeni formlar yaratmaya çalışarak,

(7) K. 18, "Stoffwechsel", Internationale Kunstausstellung, Kassel, 1982.

günlük hayatın basmakalıp tarzından birşeyler bulup çıkar-
mayı düşünmüş, atık kumaş parçalarından oluşturduğu bu eser-
lerini, İsrail müzesinde iyi bir ışıklandırma ile sergilemiş-
tir.

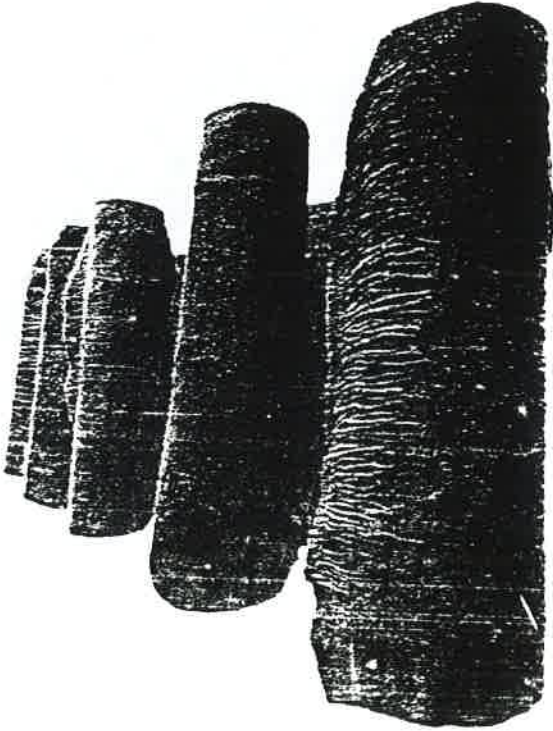

Sheila Hicks, 1979

Sanatçı, minyatür'den anıtsala kadar her boyutta eser
oluşturmuştur. San Francisco'daki Embarcadero merkezi için,
her biri 35 m. yüksekliğinde olan iki beton duvardan sarkıt-
tığı iki adet keten bezi, onun anıtsal boyutta yaptığı
özgün tasar'larından biridir.

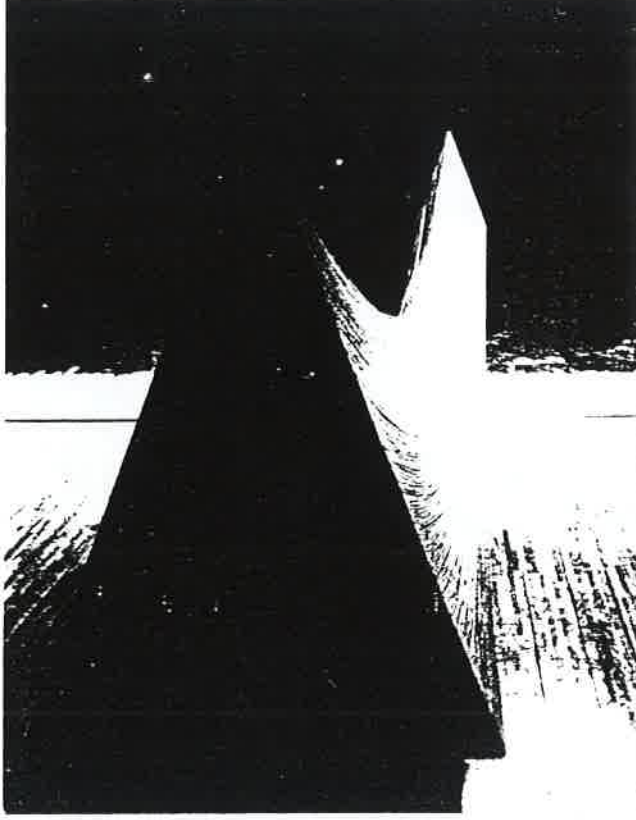
Uluslararası bienal'ler, trienal'ler, galeriler de, .. yapıtları sergilenen sanatçılar; Avrupa, Amerika ve Avustralya gibi dünyanın birçok yerinde, yaptıkları sanatsal çalışmaları ile tanınırlar. Sheila Hicks, Magdalena Abakanowicz, Masakazu Kobayashi, Akio Hamatani, Helen Frances Gregor, Françoise Grossen, Jagoda Buic... gibi daha bir çok sanatçının, salt tekstil malzemesinden yaptıkları "sanat obje"leri günümüz sanatı içinde yerlerini alırlar.

Uluslararası sergilerde, 8. Sao Paulo Bienal'inde, 34. Venedik Biennial'inde, 8. Lozan Biennial'inde, New York, Amsterdam, Madrid, Tokyo modern sanat müzelerinde, Amerika'da, Avustralya'da ve Avrupa'da açtığı kişisel sergilerde yapıtları sergilenmiş olan Magdalena Abakanowicz'in, 350 x 900 cm. boyutlarında, sisal ile yapılmış bir çalışması görülüyor.

Magdalena Abakanowicz

Japonya'da modern sanat müzesinde, açılan sergilerde, 6. ve 8. Lozan Biennial'inde, 3. Londra minyatür tekstil sergisinde... yer almış olan çalışmaları ile de tanınan sanatçı, Kobayashi Masakazu'nun, "meditasyon" adlı bu çalışması, karışık teknik ile yapılmış.

Kobayashi Masakazu

1973-1976 yılları arasında Osaka, Tokyo ve Kyoto'da kişisel sergiler açan Hamatani Akio'nun, buralardaki modern sanat müzelerinde de eserleri var. 600 x 150 cm. boyutlarında, pamuk ipliğinden dokuduğu bu çalışması "silindir II" adını taşıyor.

Hamatani Akio

Sandra Marconato adlı sanatçının, Venedik biennial'inde, Milan triennial'inde, 7. Lozan biennial'inde, Londra biennial'inde ve Venedik modern sanat müzesinde yapıtları sergilenmiştir. Burada gördüğümüz çalışması, dokuma tekniği ile yapılmış bir "estetik sanat obje"si olarak plastik değer kazanır.

Sandra Marconato

Uluslararası Biennial'ler, Triennial'ler, galeriler, müzeler... vb., sanatçıları ve eserlerini tanımak, "Tekstil Sanatı Olgusu"nu ve de malzemenin, sanatsal içerik açısından, gelişimini irdelemek için önemli kültürel mekanlardır.

2.2. Tekstil Tasarımcısının Bağımsız Üslup Arayışlarında Ürünün Sanatsal Öz Kazanması

"... Sanat realitede görünüşe ulaşan, irrealite/ideali-
tedir. Görünüşe ulaşan idealiteyle, estetik-obje ortaya çı-
kar. Reel dünyadan ideal dünyaya yükselir" (8).

(8) Beykal, Canan, "Yanılsama ve Gerçeklik", Boyut, Plastik Sanatlar Der-
gisi, İstanbul, Kasım, 1984.

Düşününde var olanı nesnel gerçeklerle, sanatsal düzlemde sunan sanatçı, sürekli bir devinim içindedir; sorgular, araştırır, senteze varır, yaratır...

"İnsanı sanat objesi yapmaya zorlayan act (davranış) günlük bir eşya yapımıyla aynı şey değildir" (9). Günlük gereksinimler için üretilen (sanatsal) nesnelere, sanatın ekonomik faktör olma özelliğinden kaynaklanır. Toplumun talep ettiği nesnelere üretimi, yine toplumun gereksinimleri doğrultusunda gerçekleştirilir. Oysa "sanat objesi", bütünüyle sanatçının yaşama bakış açısından, duygu ve coşkularından oluşur; onu, bireysel bir yolla, evrensel olana ulaştırır.

Malzemeyi seçişinden eseri sunuşuna kadar herşey sanatçı tarafından saptanır. Çizgi, renk, kütle, hacim... gibi görsel öğeler, sanat objesinin biçimsel niteliklerini oluşturarak, sanatçının idealinin plastik ifadesi olurlar.

Daha önce sanat görüşüne yer verdiğimiz, Polonyalı sanatçı Magdalena Abakonowicz, yeni Polonya halıcılığının tanınmış sanatçılarından biri olarak bütün dünyada çalışmalarını sergiler. Salt tekstil malzemelerinden oluşturduğu iki ya da üç boyutlu eserlerinde, sanatçının; gözlem gücünü, estetik kaygı içinde eserine kazandırdığı plastik değeri, beraberinde düşünülen görsel öğeleri ve yapısal etkinliği görebiliyoruz.

(9) Read, Herberd, Sanat ve Toplum, s. 44.

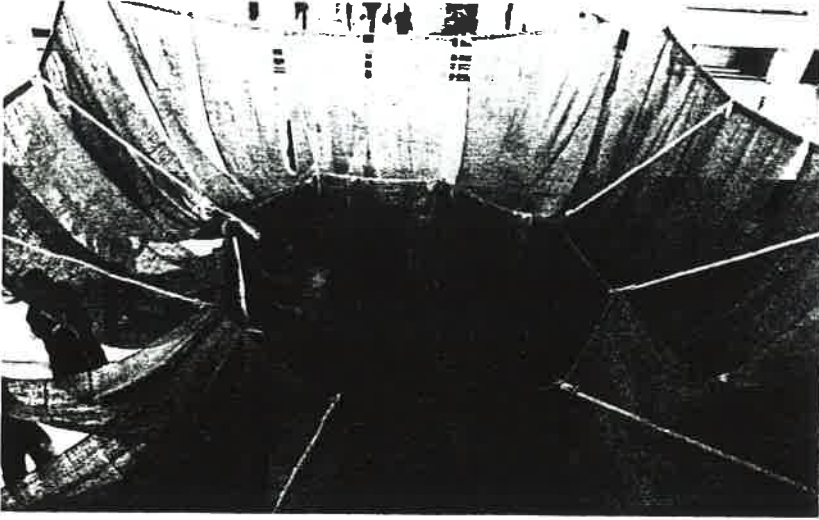
Magdalena Abakanowicz

Malzemede somutlaşan "Obje" sanatçının idealitesi, estetik görüşü ile sanat eseri değerini kazanır ve "öz aşamasına yükselebilir, "çünkü öz yalnız neyin sunulduğu değil, nasıl sunulduğu, nasıl bir ortamda, ne derecede toplumsal ve bireysel bir duyarlılıkla sunulduğu demektir" (10). Sanat literatüründe de çok sık adı geçen Abakanowicz'in, hem salt tekstil malzemesi kullanan, hem de bireysel bir yolla evrensele ulaşmış çağdaş bir sanatçı olarak, yarattığı eserlerinde, özgür ve özgün sanatçı kimliği ortaya çıkıyor.

Bir sanat yapıtını öz olarak değerlendirirken biçimsel ve bildirişimsel nitelikleri de aynı ölçüde önem kazanır. Özün biçime dönüşmesi, biçimin de bildiriye dönüşmesi yapıtın

(10) Fischer, Ernst, Sanatın Gerekliliği, E Yayınları, 1980, İstanbul, s. 142.

tamamlanması anlamına gelmekte. "Öz-Biçim-Bildiri (enformasyon) üçlüsü tamamlandığı zaman ancak, bir sanat yapıtının, dışavurum ve çevreye yansıma olanakları gerçekleşmiş demektir" (11).

F. Beykal, L. Özgüder, "Tekstil-Obje", 1985

Tekstil tasarımcıları ya da çağdaş diğer sanatçıların, "yaratma" eylemi içinde, kendi tinsel varlıklarından, herhangi bir malzemeye verdikleri biçim, onların kişisel üslupları, özgür yaratma eylemleri ve toplumsal bakış açıları ile öz kazanır.

Estetik bir ereğe dayanan sanat yapıtı, sahip olduğu öz ve biçim ile varması gereken noktaya ulaşır ve mesajını verir.

(11) Kabaş, Özer, Tüm Çevresel Gerçekçilik, No: 69, s. 154.

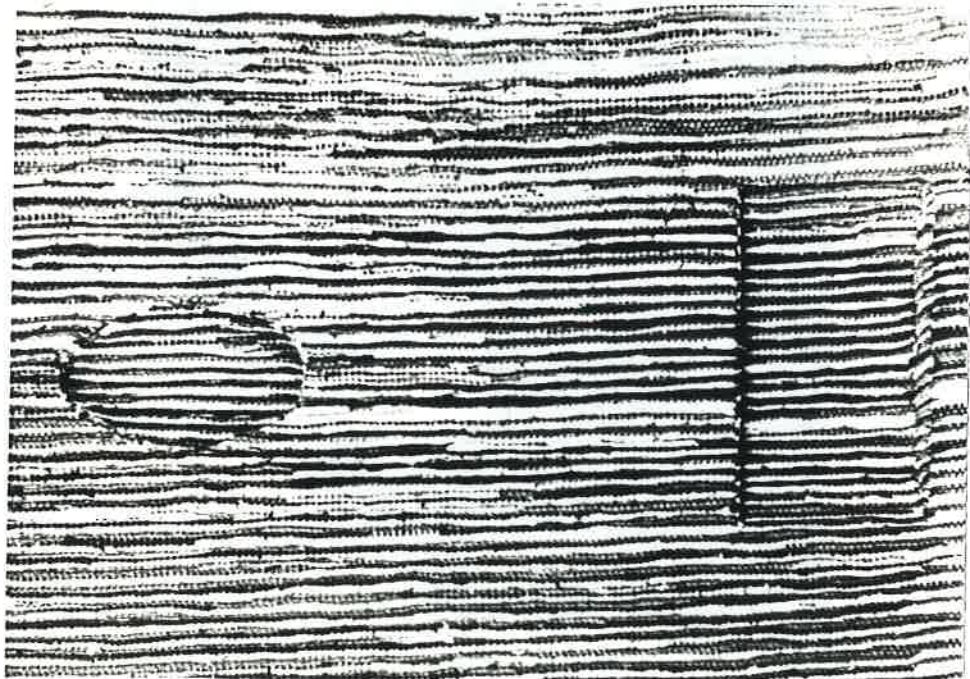
Michelangelo Pistoletto: Paçavraların Venüs'ü, 1967

Akio Hamatani, 1982

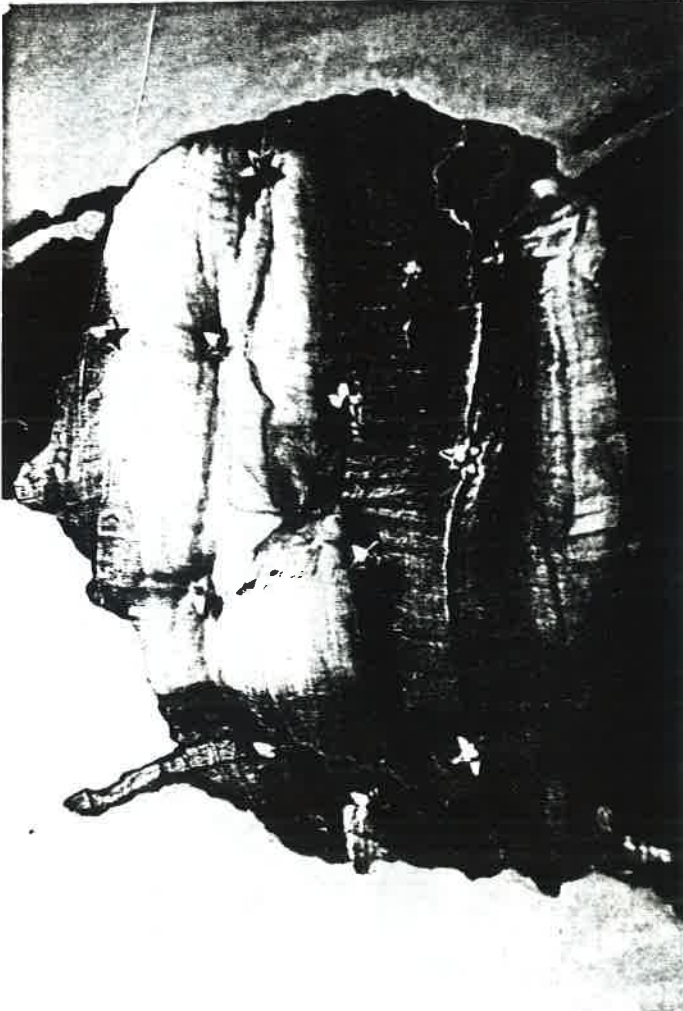
Rini Tandon, 1988

Rini Tandon, 1988

2.3. Tekstil Tasarımcıları Dışındaki Sanatçıların da Tekstil Malzemesini Çok Yönlü Kullanmaları

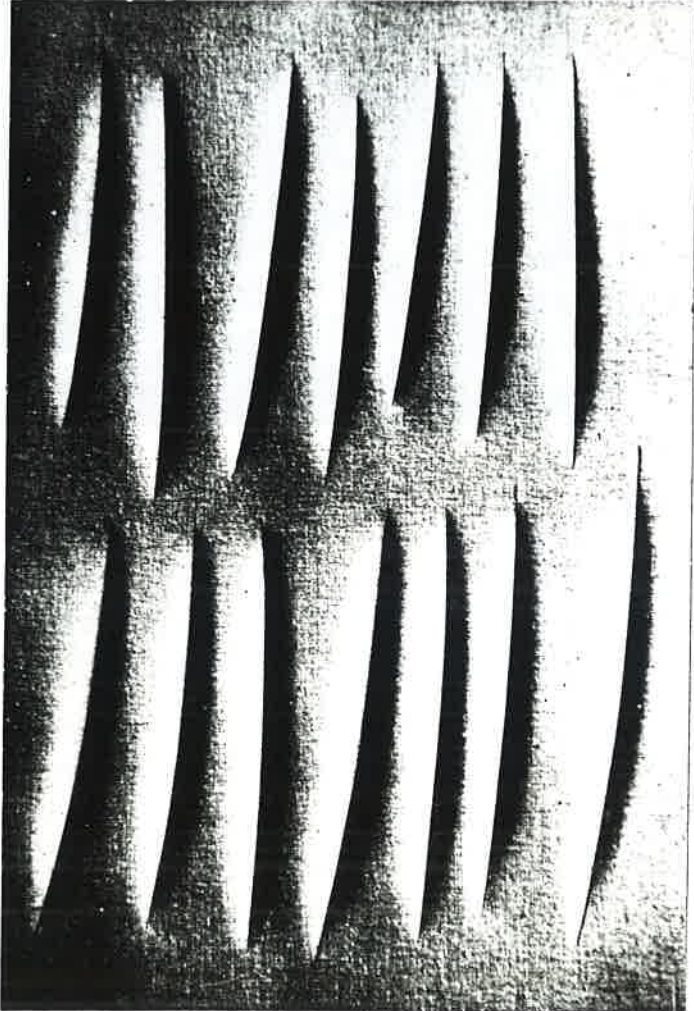
Son yarım yüzyıldan bu yana, çok çeşitli yapının ortaya çıktığı, verimli sanat etkinlikleri yaşanmıştır. Öncü (avant-garde) akımların birbirini izlediği bu süreç içinde, "yalnız üslup yönünden değil, kullanılan malzeme ve yöntemlerde de temelden bir değişikliğe tanık oluyoruz" (12). Bu büyük değişiklik her türlü endüstriyel malzemenin, sanatın içine girmesine de sebep oluyordu. Sanatın yanında ya da sanatın geleneksel kurallarına karşı alınan tavırlarla, avant-garde eğilimlere sahne olan bu süreç içinde, tekstil malzemesinin de işlevsel (sanata yönelik olarak) değişimi söz konusuydu.

Marcel Duchamp, Assemblage, 1943

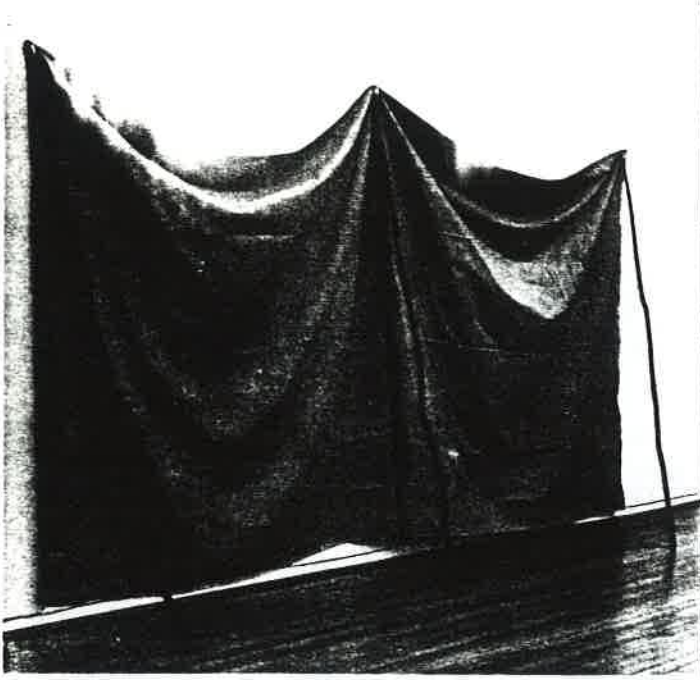
(12) Norbert LYNTON, Modern Sanatın Öyküsü, Remzi Kitabevi, s. 327.

Üzeri boyanmış tuvalin yüzeyine yapılan müdahale, iki boyutlu bir yapının, üçüncü boyuta geçişi olarak yorumlanırken; resme yapılmış bir saldırı olarak da kabul ediliyordu. Fontana'nın bu yapıtında, geleneksel tuval'in alışlagelmiş işlevine, yüzeyine karşın; yumuşak malzemenin niteliğinden yararlanarak yüzeye kazandırılan yeni boyutu görebiliyoruz. Ana malzemesi bez olan tuval'in yüzeyinde, üçüncü boyutu, salt resimdeki görsel öğelerin, insanda uyandırdığı derinlik hissi ile kavrarken; bu defa direkt tuval'in, niteliksel yapısından oluşturulan ve resimsel olmayan üç boyutlu görünümü ile karşılaşılıyor. Burada tekstil malzemesi, öncelikli olarak algılanıyor ve fiziksel bir nesne olarak kendi varlığını hissettiriyor.

Lucio Fontana, 1968

Barry Flanagan'ın bu yapıtı da, malzemenin mekan içinde sağladığı plastik tadın dışında, yüklü olduğu düşünüyü ile dikkati çeker. Tuval ve ağaç, birlikte kullanılarak, "biçim, yerleştirme düzeni ve kullanılan malzemeye geçici, eğreti bir görünüm verilmiştir. Bu nedenle seyirci olarak heykelin başka yanlarıyla meşgul olmağa zorlanırsınız. Artık değerlendirmede "ne" sorusu değil, "neden" sorusu ağırlık kazanmıştır" (13).

Barry Flanagan

Modern sanatta bağımsızca yer alan bu yapıtlar, estetik olarak değerlendirilmekten öte, taşıdıkları anlam üzerine, izleyicileri tartışmaya zorlar. Bu durum da bizi, bir araç olarak kullanılan tekstil malzemesinin, "ne" sorusu sorulduğunda alınan cevap olduğu gerçeğinin, ikinci planda düşünülmesi gerektiği sonucuna götürür. Ve de görülür ki, bu noktada önemli olan, yapıtı oluşturan malzemeden daha çok, yapıtın taşıdığı anlamdır.

(13) Norbert LYNTON, Modern Sanatın Öyküsü, Remzi Kitabevi, s. 325.

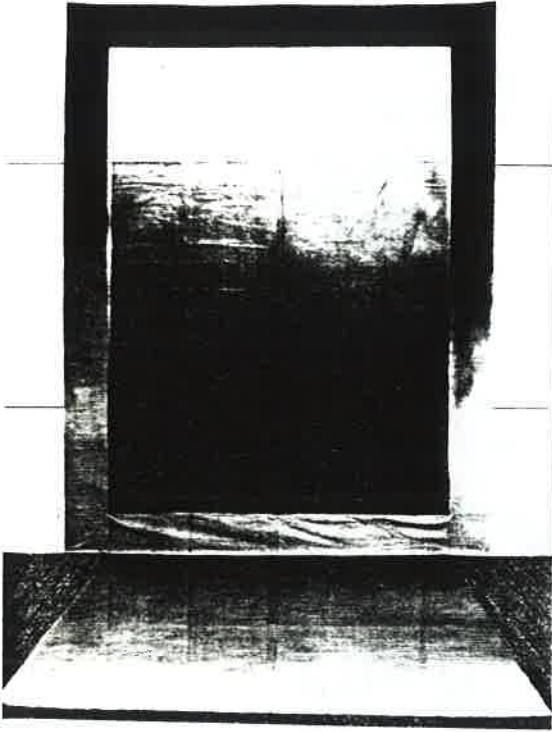
Avustralya'da, uzun bir kıyının kumaşla örtülmesi, Amerika'da bir vadi'nin portakal rengi perdeyle kaplanması; XX. yüzyıl sanatının önemli olaylarından biridir. Fakat burada da yine, önemli olan, malzemenin yarattığı görsel etkiden önce, olayın gerçekleşmesindeki amaçtır. Doğrudan doğruya nesnelere dilini' kullanmaya başlayan sanatçılar, yapıtları ile günlük yaşamın gerçeğine girerler. Christo'nun, tekstil malzemesini kullanarak, doğal alanlara müdahalesi, malzemeye de yeni bir anlam kazandırmıştır. Rengi, yumuşaklığı, parlaklığı... ile olaya kattığı görsel etki, dinamik bir yapı içindeki malzemeyi, yeni bir anlatım biçimi olarak karşımıza çıkarır.

Christo, "Vadi Perdesi"

Modern sanatın başlangıcından beri, yumuşak malzeme (lif, elyaf, kumaş...), sanat elemanı olarak önem kazanıyor. Sanatçılar kavramı, düşünüyü irdelemek için malzemeye yaklaştıkları gibi; salt, malzemenin strüktüre ve tekstüre yansıyan özelliklerinden ortaya çıkan, görsel olgularla da ilgileni-

yorlar. Burada malzemenin iki açıdan ele alındığını görüyoruz. Birinde anlatımcı yani ağır basan bir sanat görüşünün malzemeye yaklaşımı; diğesinde ise amaçları her türlü süslemeden uzak görsel bir bilim oluşturmak olan sanat görüşünün malzemeye yaklaşımı. 1960'dan bu yana çeşitli akımlarda, birbirinden farklı biçimlerde, değişik amaçlarda ele alınan tekstil malzemesi, yeni toplumsal boyutlar kazanıyor.

Louis Cane, 1973

Alan Kaprov, Happening
1962

Görüldüğü gibi bazı sanatçılar malzemenin biçimsel özellikleri ile ilgilenirken, bazıları da onu, toplumsal amaçlı sembol olarak sanatta kullanmıştır. Kübizm'den, günümüze birçok akımda kullanılan bu endüstriyel malzeme, salt kendi biçimsel özellikleri ile değerlendirildikleri gibi, başka malzemelerle de kombine ediliyorlardı.

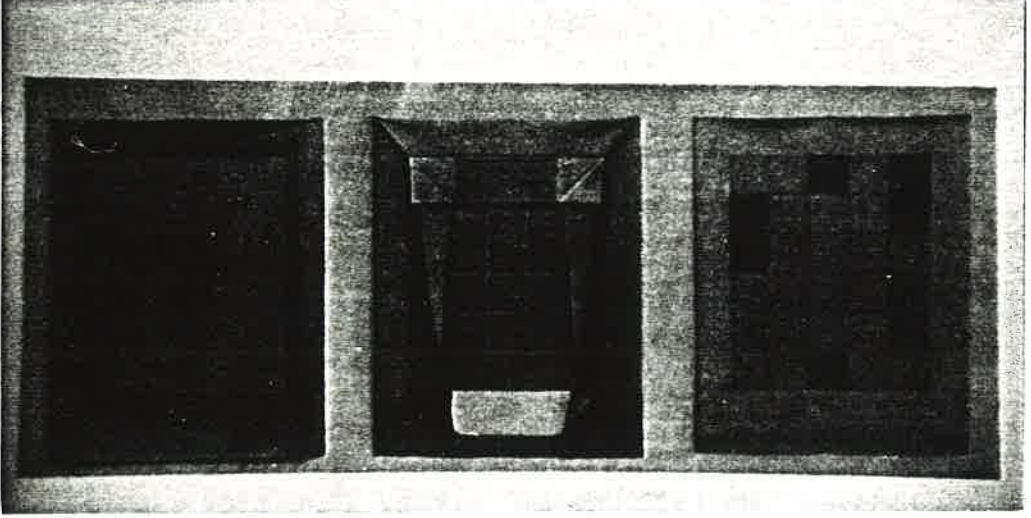
Robert Rauschenberg'in "yatak" adlı bu çalışması, "kombine resim" olarak değerlendirilir. Tekstil malzemesinden yapılmış olan yapıt, diğer malzemelerle birlikte kullanılarak, sanatçının düşününün somutlaştığı bir nesne olarak, sembolik boyut kazanır.

Robert Rauschenberg, "Yatak"

Günümüz Türk sanatı içinde, tekstil malzemesini, plastik bir eleman olarak, yeni bir ifade ile kullanan bir sanatçı da Şükrü Aysan'dır. Sanatçı, tekstil malzemesinin görsel ve işlevsel özelliklerinden yararlanarak, özgün yapıtlar

ortaya koyar, tekstil malzemesini, yaşamı irdelerken, parçası olduğu varlık alemine bırakıyor, onunla bütünleştiriyor; kendi bildirileriyle birlikte, doğadan aldığı doğaya veriyor. "Boyamamak, çünkü boyama eyleminin kendisi, üzerinde düşünülmesi gereken yeni bir katkıdır; varlık alemine bırakmak bezin ışıkla bütünleşmesini, böylece rengi de, bezi de yok ederek, düşüncenin saptamalarını bu saptamalar kadar yeni bir olguda maddeleştirmek" (14). Sanatçının birçok yapıtında, sanatsal açıdan plastik değer kazanmış tekstil malzemesinin, endüstriyel bir eleman olarak değil, sanatsal bir eleman olarak işlevini görüyoruz.

Şükrü Aysan, 1977

İnsanın tüm yaşamı boyunca sürekli ilişki içinde olduğu bu malzeme, sanatçının öznel yaklaşımı ile yine ait olduğu noktaya, yani topluma ulaşır; sanatsal kimliği, özgün ve bağımsız biçimi, verdiği mesaj ile.

(14) Erzen, Jale N., "Sanatta bir düşünür: Şükrü Aysan", Boyut Dergisi, İstanbul, Kasım 1984, s. 17.

BÖLÜM 3

3. SONUÇ

Ele aldığım araştırmada, "Tekstil Malzemesinin Sanatsal Açıdan Dili" irdelenirken, malzemenin tekstil sanatı ve modern plastik sanatlar içindeki konumu göz önünde bulundurulmuştur. Göreceli değerler, somut verilere dayandırılarak belli bir senteze varılmaya çalışılmıştır.

Bu doğrultuda, elde edilen bulgular objektif bir değerlendirme ile maddelenerek, konu "tez" aşamasında ele alınmıştır.

1- Günlük eşya yapımında malzemeye duyulan ihtiyaçla, sanatçıların duyarlı, entellektüel bir tavır içinde malzemeye duyduğu ihtiyaç birbirinden farklıdır.

2- Sanatçıların çalışmalarında, amaçlarına yönelik olarak kullandıkları malzemenin, nesnel olan ve nesnel olmayan iki yanı ortaya çıkar.

3- Sanat yapıtının oluşum süreci içinde sanatçı, somut malzemeye gereksindiği gibi, düşününün biçimlendirdiği soyut malzemeyi de gereksinir.

4- Tekstil malzemesi endüstriye yönelik üretim amacı dışında, sanata yönelik plastik amaçlı eleman olarak da kullanılmıştır.

5- Tekstil malzemesi, strükture ve tekstüre yansıyan nitelikleri ile sanat yapıtında plastik değer kazanır.

6- Optik görüntülerin yanı sıra nesnel varlıkların sanata girmesi ile yeni bir anlayış oluşmuştur. Yeni malzemelere bu yöneliş, tekstil malzemesinin alışıl gelmiş görünümü-

münden farklı bir formla ve amaçla, plastik ögeyi meydana getiren bir eleman olarak kullanılmasına yolaçmıştır.

7- Sanattaki arayışlar ve anlatım tarzları, bu lifli malzemeye farklı bir dil ve görünüm getirmiştir.

8- Tekstil tasarımcıları, plastik sanatlardaki bu gelişme ve değişmelere paralel olarak, tekstil alanında dolaşısıyla da sanatta özgün yapıtlar oluşturmuşlardır, malzemenin yeni bir içerik kazanmasına katkıda bulunmuşlardır.

9.- Belçikalı Van de Velde'nin, Viyana atölyelerinin ve Bauhaus okulunun, geliştirdikleri eğitim sistemleriyle, bağımsız ve yaratıcı düşünce diğer alanlarda (mimarlık, seramik...) olduğu gibi, tekstil alanında da gelişmeğe başlamıştır.

10- Sanat ve Bilimin bir araya getirildiği bu kültürel dönemde, tekstil tasarımcıları da dokumacılık alanında bağımsız ve özgün ürünler ortaya çıkarmışlardır.

11- Bu değişim ve gelişimlerin etkisi ile tekstil malzeme ve tekniklerinden yapılan sanat eserleri, dokumacılıkta bir devrim niteliğindedir.

12- Dokumanın kaplayıcı rolü, salt süs sanatı olma niteliği, biçim ve özün değişimi ile yıkılmıştır. Bu alanda gerçekleştirilen üslup arayışları yeni biçimlerin doğmasına sebep olmuştur.

13- Dokumacı sanatçılar; keten, ipek, sentetik iplikler, cam elyafı, plastik, metal gibi çok çeşitli malzemeler kullanarak ana dokuma ürünlerinde gittikçe çeşitliliğe yönelmişlerdir. Geleneksel dokuma sanatının tekniklerinden yararlandıkları gibi, yeni teknikler de kullanmışlardır.

14- Tekstil alanında ve modern plastik sanatlarda gerçekleşen bu yenilikçi hareketlerin etkisi ile özgür bir yaratma eylemi içine giren sanatçılar, literatürde "öncü eğilimli dokumacı"lar olarak yer alırlar.

15- Uluslararası halı Biennial'i, triennial'i, gibi sanatsal mekanlarda sergilenen bu yapıtlar, malzeme ve teknikten kaynaklanan geleneksel "halı" sınıflandırmasının dışında nitelendirilerek; plastik değer kazanmış "estetik sanat yapıtları" olarak değerlendirilirler.

16- Bağımsız olarak çalışan sanatçıların yanı sıra, belirli merkezlerde, özel ya da devlet siparişi için çalışan sanatçılar da vardır. çağdaş yüzeysel tasarımların yapıldığı ünük duvar halılları üretirler.

17- İster endüstriye yönelik, ister sanata yönelik olarak düşünülün, her türlü faaliyette "tasarım" vardır ve düşün aşamasından son aşamaya kadar belirli bir süreci gerektirir.

18- Tasarımcı ile sanatçı arasında ortak paydalar olmasına rağmen, önemli farklılıklar da vardır. Tasarımcı; bağımlı bir yapıda üretir. Biçimi ürünün işlevi belirler. Ortaya çıkardığı ürün, endüstriye yönelik olarak düşünülmüştür; prodüktivdir. Tasarımcı, ürünün kullanım amacına göre saptadığı, her türlü bilgiyi; "tasarım" süreci boyunca göz önünde bulundurur. Her aşama birbiri ile bağlantılı olarak gelişir, genel bir zorunluluk vardır.

Oysa sanatçılar, bağımsız bir çalışma içindedirler. Yaratacakları eserler tüketim amacına yönelik olmadığından, herhangi bir beğeniye de hitap etmek zorunda değildirler; tamamen kendi düşün güçlerine ve beğenilerine göre davranırlar. Sanatsal amaçlı yaratırlar; malzeme, teknik ve konu seçiminde özgürdürler.

19- Bu farklılıklara rağmen, ortaya çıkan her ürün ya da yapıt, bir düşünüyü sonucu oluşturmuştur, kendine özgü bir biçimi, özü ve bildirisi vardır.

20- Plastik sanatlar içinde, sanatsal tase ile bağımsız eserler veren tekstil tasarımcıları vardır.

21- Tekstil malzemesi ve tekniklerinden yararlanarak biçimsel arayışlarını sürdüren sanatçıların yanı sıra, farklı malzemeler de kullanacak özgün eserler oluşturan sanatçılar da vardır. Tekstil tasarımcısı olarak eğitim gören bu sanatçılar kendilerini malzeme sınırlamasına sokmazlar.

22- Uluslararası Biennial'ler, Triennial'ler, Galeriler, Müzeler... vb., sanatçıları ve eserlerini tanımak, "Tekstil sanatı olgusu"nu ve de malzemenin sanatsal içerik açısından gelişimini ve değişimini irdelemek için önemli kültürel mekânlardır.

23- Malzemede somutlaşan "obje" sanatçının idealitesi, estetik görüşü ile sanat eseri değerini kazanır ve öz aşamasına yükselebilir.

24- Sanatçıların yaratma eylemi içinde, kendi tinsel varlıklarından, herhangi bir malzemeye verdikleri biçim, onların üslupları ile öz kazanır ve mesajını verir.

25- Tekstil tasarımcıları dışındaki sanatçılar da, tekstil malzemesini çok yönlü olarak sanatta kullanırlar.

26- Son yarım yüzyıldan bu yana sanat yapıtlarında var olan temel değişiklik ile, her türlü endüstriyel malzeme de sanatın içine girmiştir. Tekstil malzemesi de bu anlamda ilginç bir gelişme gösterir.

27- Sanatçılar tekstil malzemesinin strüktüre ve teks-türe yansıyan özelliklerinden ortaya çıkan görsel olgularla ilgilendikleri gibi; kavramı, düşünüyü irdelemek için de malzemeyle yaklaşmışlardır.

28- Bazı sanatçılar malzemenin salt biçimsel özellikleri ile ilgilenirken, bazıları da onu, toplumsal amaçlı sembol olarak sanatta kullanmışlardır.

29- İnsanın doğduğu anda iletişim kurduğu bu malzeme, endüstriyel işlevselliğinin yanı sıra, sanatçıların yapıtlarında kazandığı plastik değerle ve özle sanatsal bir dil kazanır.

30- Tekstil malzemesinin içerik ve işlevindeki bu değişim, tekstil tasarımcılarının bağımsız üslup arayışlarından ve de modern plastik sanatlardaki öncü eğilimli sanatçılardan kaynaklanmıştır.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

- Beykal, Canan, "Yanılsama ve Gerçeklik", Boyut, Plastik Sanatlar Dergisi, İstanbul, Kasım, 1984.
- Coffinet Julien, I'art de la tapisserie, Bilimsel Yayınlar, Geneve, 1971.
- Das Kunstwerk, E 20009 F, Zeitschrift für moderne kunst. 4XXXIV, 1981.
- Erzen, Jale N., "Sanatta bir düşünür: Şükrü Aysan", Boyut, Plastik Sanatlar Dergisi, İstanbul, Aralık, 1973.
- Fischer, Ernst, Sanatın Gerekliliği, Çev. Cevat Çapan, E Yayınları, Sanat ve Toplum Dizisi, İstanbul, 1980.
- Gilliam/Edwards/William: Extensions, February 6-March 17, 1974.
- Hasol, Doğan, Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul, 1979.
- İpşiroğlu, Nazan-Mazhar, Sanatta Devrim, Ada Yayınları. İstanbul, Aralık, 1978.
- K 18 "Stoffwechsel", Internationale Kunstaussstellung, 1982.
- Kabaş, Özer, Tüm Çevresel Gerçekçilik, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayını, No: 69.
- Kunst Messe Wien 79, 9-18 Marz, Kursalan Stadtpark 11-20h, 1979.
- Lynton, Norbert, Modern Sanatın Öyküsü, Çev. Prof. Dr. Cevat Çapan, Sadi Öziş, Remsi Kitabevi, Basım 1982, İstanbul.
- "Sanat", Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi, Ek Cilt, İstanbul 1976.

- Özer, Prof. Dr. Bülent, Yorumlar, Mimar Sinan Üniversitesi Yayını, İstanbul, 1986.
- Querfelo-I, Volksgarten, Wien, 6. Juni, 3. Juli 1988.
- Püsküllüoğlu, Ali, Öz Türkçe Sözlük, Bilgi Yayınevi, Sözlük Dizisi, Altıncı Baskı, İstanbul, Şubat, 1979.
- Read, Herberd, Sanat ve Toplum, İstanbul, 1974.
- Richter, Hans, Dada-art et anti-art, 1965.
- Tunalı, Prof. Dr. İsmail, Felsefenin Işığında Modern Resim, II. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1983.
- Turani, Adnan, Çağdaş Sanat Felsefesi, Varlık Yayınevi, İstanbul, Ocak, 1974.
- Turani, Adnan, Güzel Sanatlar Terimler Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1968.
- 1. Uluslararası İstanbul Çağdaş Sanat Sergileri, İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı, Aksoy Matbaacılık A.Ş. 25 Eylül - 15 Kasım 1987.
- Verlet, Pierre, Florisoone, Michel, Hoffmeister, Adolf, Tabard, François, Préface de Lurçat Jean, Le Grand Livre de la Tapisserie, Paris, 1965.
- Wingler, Hans M., Bauhaus, Weimar Dessau Berlin und die Nachfolge in Chicago Seit, 1937.
- Redhouse Sözlüğü, İngilizce-Türkçe, Redhouse Yayınevi, İstanbul, 1985.

KAVRAM DİZİNİ

AKIM: (R.H.M.) (Alm. Bewegung) (Fr. Tendanse): İlk kez, 19. y.y.'ın birinci yarısında başlayan ve üslup niteliği taşımayan sanat görüşü. Örn., Gerçekçilik, gerçeküstüçülük gibi.

BAUHAUS (Alm.): Almanyada 1919-1933 yılları arasında öğretim yapmış, bir okul. İtten, Grunow, Muche, Klee, Schlemmer, Schereyer ve Kandinsky gibi sanatçılar kuramsal eğitime; Gropius (kurucusu), Marcks ve Feininger uygulamalı eğitime ağırlık vermişlerdi. 1922'de başlayan atölyeler ile bağımsız ve yaratıcı düşünce oldukça gelişti.

BİÇİM: Bir şeyin dış çizgileri bakımından niteliği. (Güzel sanatlarda) bir sanat formunun ya da bir sanat döneminin özel yolu: Gotik biçim gibi.

BİÇİMCİ: Biçimi anlatımda abartan.

BÜTÜNLÜK (S): Yapıtlarda öğelerin uyumlu olarak bir araya gelmesi.

DIŞAVURUMCULUK (S): Doğacılık, academicilik ve izlenimciliğe tepki olarak resim, heykel ve oymabaskı sanatlarında ortaya çıkmış bir anlayış. Dışavurumculuk doğanın anlatımı değil, insanın içinin yansımasıdır.

DİL: Dilb. İnsanların duyduklarını, düşündüklerini anlatmak için kullandıkları her türlü im ve özellikle ses imleri dizgesi.

DOĞAL: Doğanın düzenine, yasalarına ve gereklerine uygun./Yapma değil, kendiliğinden.

DOKU: Bir resmin, heykelin ya da bir bütünün yapısı, özelliği.

DÜZEN (S): Sanat yapıtında öğelerin düzenli kompozisyonu.

DÜŞÜN: Fikir./İnceleme, karşılaştırma ve birtakım belleksel işlemler yoluyla varılan yargı; bir iş için düşünülen çare; Örn.: Düşün özgürlüğü.

ESTETİK (Alm. Aesthetik)(Fr. esthètique)(İng. aesthetics) (Lat. estetica: güzel duygusu): Güzelliği, güzelliğin insan usu ve duyuları üzerindeki etkilerini konu olarak ele alan felsefe dalı.

FORM (ing.): Biçim./Bir nesnenin görme ya da dokunma organlarıyla algılanabilmesini sağlayan kendine özgü gerçekliği.

GELENEKÇİ SANAT: Geleneksel görüş ve tekniklere bağlı olan sanat.

İÇERİK: Bir düşünün, bir eylemin vb. içinde taşıdığı anlam.

İDEALİZM: Varlığın, sadece bu varlık hakkında edindiğimiz fikirden ibaret olduğunu düşünmeden bağımsız bir gerçekliğin bulunmadığını ileri süren felsefi görüş.

İŞLEV: Bir yapının, her tür eşyanın ya da sanat ürününün kullanım amacı.

İMGELEMEK: Bir şeyi zihinde canlandırmak, onu imge haline getirmek.

KAVRAM: anlam, bir şeyin taşıdığı anlam yükü./Fels. bir şey, özellikle o şeyin nitelikleri ya da imleri üzerine taşıdığımız genel düşünü.

MALZEME: Herhangi bir faaliyette kullanılan nesne ve araçların tümü./Birşeyin maddesini meydana getiren:/Şiirin malzemesi kelimelerdir.

NESNE: İnsanı aradan çıkardıktan sonra geride kalan ve bir ağırlığı ile bir kütlesi olan her türlü varlık.

NESNEL: Nesne ile ilgili, nesneye değgin./Fels. duygular işe karışmadan ortaya çıkan ya da çıkarılan, yani öznenin düşünö, nesnelere gerçeğine dayanan.

NİCELİK: Bir şeyin sayılabilen, ölçülebilen, azalıp çoğalabilen hali.

NİTELİK: Varlıklar arasında bulunan ve nicelikle ilgisi olmayan ayrımları şu ya da bu bakıma göre oluşturan durum.

OBJE (Fr.): Nesne.

OTONOM: Özerk. Bağımsız, kendi kendini yöneten.

ÖZ: Herkesin "ben" derken anlattığı tinsel varlık, kendi, kişi, nefis...

ÖZENTİ ÜRÜNÜ (Alm. Kitsch): Sanat yapıtı niteliğinde olma özentisi taşıyan kötü iş ya da fabrika ürünü.

ÖZNEL: Fels. Özneye ilişkin olan. Özneye oluşan nesnelere gerçeğine değil, öznenin düşünce ve duygularına dayanan. Subjektif.

PLASTİK: Üç boyutlu estetik.

SPONTANE (İng.): Kendi kendine oluşan veya yapılan; insan gayreti olmadan meydana gelen, ihtiyari.

STRÜKTÜR (Lat. structura): Bir yapının yük taşıyıcı bölümü. İnsan eli ile inşa edilmiş herşey.

TASARIM: Tasarlama işi ya da tasarımılanan biçim.

TEKSTUR (Lat. texture): Doku.

K I S A L T M A L A R

Alm.	: Almancası
Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviri
Dilb.	: Dilbilgisi
Fr.	: Fransızcası
İng.	: İngilizcesi
(R.H.M.)	: Resimde, Heykelde, Mimarlıkta
S.	: Sayfa No
(S)	: Sanatta
vb.	: Ve benzeri